

SOSYAL BİLİMLERDE AKADEMİK DERGİCİLİĞİN MESELELERİ ÇALIŞTAYI

13 MART 2020, İSTANBUL, KÜLTÜR OCAĞI VAKFI (KOCAV)

Ahmet GÜVEN*

Türk ilim hayatında önemli bir yeri olan Kültür Ocağı Vakfı'nın (KOCAV) 13 Mart 2020 tarihinde Erol Güngör Kültür Merkezi'nde düzenlemiş olduğu “*Sosyal Bilimlerde Akademik Dergiciliğin Meseleleri*” isimli çalıştayda, akademik bilgi üretiminin vazgeçilmez bir ayağı olan dergiciliğin sorunlarına ilişkin konular ele alındı. Editörlük, hakemlik, yazarlık, indeksler gibi dergiciliğin farklı boyutlarının konuşulup tartışıldığı çalıştay, Türk akademyasının paydaşı olan hemen herkesin bir şekilde gündeminde olan, fakat çalıştay veya sempozyum gibi platformlarda çok fazla gündem olamayan akademik dergiciliğin sorunlarına ilişkin bir boşluğu doldurmak adına önemli bir adım oldu.

KOCAV Başkanı Dr. Ali Ürey'in ve Türk Kültür İncelemeleri Dergisi Editörü Prof. Dr. Nihat Öztoprak'ın açılış konuşmalarının ardından ilk oturuma geçildi.

Toplumun içinden oradan buradan duyduğu sese cevap veren insanlar yerine işittiğini anlayan kavrayan ondan sonra gören insanların ortaya çıkması için çerçeve ve sınırlandırmayı yaygınlaştırmamız gerekli.

Ömer Lütfi Mete Salonu'nda gerçekleştirilen “*Editörlük Süreci/Editörün Problemleri*” başlıklı birinci oturumun başkanlığını Prof. Dr. Ali Akyıldız üstlendi. Birinci oturumun ilk tebliğini Prof. Dr. Ahmet Taşğın “*Editör ve Hakemleştirme Sürecinde Makalenin Biçim ve İçerik Olarak Kabul ve Değerlendirilmesi: Bilimsel Makale Nasıl Yazılır?*” başlığıyla sundu. Taşğın sunumunda, bir makalenin nasıl yazılması gerektiğini sınırlama ve çerçeveleme meselesini vurgulayarak anlattı. Öncelikle bir problemin tespit edilmesi, ardından konunun kapsamını ve sınırlılıklarını müteakiben yöntemin belirlenmesi, daha sonra genel bir literatür taramasının yapılması gerektiğini ifade eden Taşğın, buradan elde dilecek bulguların sonuç ve değerlendirme

* Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, aguyen@bandirma.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-2452-2992

kısımında tartışılmasının önemini vurguladı. Makale özetinin tüm süreçlerin sonunda geçmiş zaman kullanılarak yazılmasının ve başlığın ise en son belirlenmesinin doğru bir sıralama olacağını ifade etti. Ancak genellikle bu sıranın takip edilmediğini; önce başlığın ve özetin yazıldığını, makalenin ise daha sonra yazılmaya başlandığını söyleyen Taşğın'a göre bu durum çerçevenin bulanıklaşmasına ve sınırlılıkların ortadan kalkmasına sebep olduğu için yazma süreci asla sona ermeyen bir metin ortaya çıkmaktadır. Taşğın bu düşüncesini şu sözlerle beyan etti:

Sunum yapmak bir bilim adamının yaptığı bir çalışmayı meslektaşlarıyla paylaşmasıdır esasında. Uygulamada başlık ve özet gönderiliyor. Yazmaya başlayınca başlık da gidiyor özet de. Çerçeve dağılıyor. Makale başka bir şeye dönüşüyor. Çerçeve net olmadığı için o konuyla ilgili yazılacak makale hiç bitmiyor.

Makalenin tamamını başlığın ele vermesi gerektiğini söyleyen Taşğın, çerçeveye uygun bir makale yazabilmek için giriş (introduction), yöntem (methods), sonuç (result) ve tartışma (discussion) bir diğer ifade ile (IMRAD) formülünün sırasıyla uygulanmasının önemli olduğunu ifade etti. Taşğın'a göre böyle bir çerçevlendirme hem daha kaliteli akademik yayınlar için hem de her duyduğu sese cevap vermek yerine işittiğini anlayan ve kavrayan, cevabını buna göre verebilme yeteneğini kazanmış insan modelinin oluşması bakımından yaygınlaştırılması gereken bir husustur.

“Değerli vaktinizi kendinize saklayın, akademik çalışmalar size eziyet olmasın”

Birinci oturumun ikinci tebliği olan “Akademik Yayınlarda Sipariş Usulü Yazdırma: Örnek Web Siteleri Üzerinden Bir Değerlendirme” başlıklı tebliği Prof. Dr. Halil İbrahim Gürcan tarafından sunuldu. Akademik etik ihlallerinin özgün çalışmalarını ve bilgi üretimini baltaladığı ülkemizde, aslında fazla gündeme gelmeyen para karşılığı akademik yayın yaptırma meselesini mercek altına alan bu tebliğ önemli bir yaraya parmak basmaktadır. Türkiye’de para karşılığı tez ve makale yazan oluşumların olduğunu, bunlardan bazılarının şirketleştğini, web siteleri üzerinden faaliyet gösterdiklerini belirten Gürcan ellinin üzerinde web sitesi ile karşılaştığını ve bunlardan otuz bir tanesini içerik analizine tabi tuttuğunu ifade etti. Herkesin bildiği bir sır olarak nitelenebilecek para karşılığı akademik yayın meselesinin Üniversitelerarası Kurul’un etik dışı davranışlar olarak saydığı aşırma, sahtecilik, çarpıtma, duplikasyon, dilimleme, haksız yazarlık gibi başlıklar arasında yer almadığına dikkat çekti. İyiden iyiye bir sektör haline gelmeye başlayan bu alanda faaliyet gösteren web sitelerinin akademisyen,

öğretmen, doktora öğrencilerinden oluşan “uzman kadrolara” sahip olduklarını ve makale yazma, tez yazma, tez danışmanlığı, makale yayınlanması için dergi bulma, metinleri intihal programlarından geçirecek uygunluğa getirme gibi farklı hizmetler sunduklarını ifade eden Gürcan akademik etik ihlallerinin nasıl normalleştirildiğini gözler önüne serdi. Ticari bir kuruluş gibi çalışan bu yapıların müşteri portföyü oluşturma, indirim ve promosyon yapma, fabrikasyon olmama (üniversiteye uygun tez veya dergiye uygun makale hazırlama) ve gizlilik gibi garantiler verdiğini ifade etti. Gürcan’ın, bazı reklam sloganlarından verdiği örnekler akademik bilgi üretiminin nasıl ticarileştiği ve metalaştığını göstermek açısından manidar olduğu gibi akademik etik ve ahlaki değerlerin nasıl hiçe sayıldığını, hatta kendi etik kurallarını oluşturmak eğilimi içerisinde olduğunu göstermesi açısından da düşündürücüdür. “*Değerli vaktinizi kendinize saklayın*”, “*İşi uzmanına bırakın*”, “*Akademik çalışmalar size eziyet olmasın*” gibi sloganların akademisyenliği aşağılayan ifadeler olduğunu belirten Gürcan, bazı sitelerin “*değerlere saygılı*” ve “*etik değerler çerçevesinde*” yayınlar hazırladıklarını iddia ettiğini belirtti. Hatta bazı sitelerin “*para ile tez yazdırma hizmeti veren kurumların tüzel kişiliği sorgulanmalı*” şeklinde ifadelere yer vererek “*kurumsal olmayan*” sitelerini hedef gösterdiklerini vurguladı.

Gürcan, sunumunu, Konfüçyüs’e ait şu sözlerle bitirdi:

İnsanlar yasa ve ceza ile yönetilirse onlar bir daha yanlış yapmayacaklar ancak şeref ve utanma duygularına da sahip olmayacaklardır. İnsanlara erdem ve ahlak kurallarını öğretirseniz hem utanma ve şeref duygularına sahip olacaklar hem de yanlış yapmayacaklardır.

Öğr. Gör. Mustafa Kemal Şen’in “Sosyal Bilimler ve İlahiyat Dergilerinde İngilizce Alan Editörünün Temel Problemi: Dini Terimlerin İngilizce Çevirisinde Karşılaşılan Standart Sorunu” başlıklı tebliği birinci oturumunda sunulan üçüncü tebliğ oldu. İngilizcenin bilim dili olarak genel kabul gördüğünü belirten Şen standartlaşma açısından yaşanan bazı sorunlara değindi. Uluslararası literatürde erişilebilir olmak için özetlerin ve anahtar kelimelerin önemine dikkat çekerek bir alanda kullanılan bir kelimenin başka çalışmalarda nasıl kullanıldığının görünürlüğü etkilediğini ifade etti. Özellikle ilahiyat alanına ilişkin bir sunum gerçekleştiren Şen İngilizce dil editörlerinin standartlaşma noktasında karşılaştığı zorluklardan bahsetti.

Doçentlik kriterleri sebebiyle yeni kurulan dergiler makale bulmakta zorluk çekiyorlar.

Arş. Gör. İrfan Karadeniz'in "Editöryal Süreçte Yaşanan Sıkıntılar ve Çözüm Önerileri" başlıklı tebliği, ilk oturumun son sunumu oldu. Editöryal süreci etkileyen unsurları üç başlık altında toplayan Karadeniz bu unsurların olumlu ve olumsuz taraflarını vurguladıktan sonra bazı çözüm önerileri getirdi. Editöryal süreci etkileyen üç ana unsur doçentlik kriterleri, Tr Dizin veri tabanı ve Dergipark olarak belirleyip her bir unsurun olumlu ve olumsuz tarafları olduğunu ifade etti.

2016 yılında doçentlik kriterlerinin değişmesi ve adayların daha fazla yayın yapmak zorunda olmaları sebebiyle editörlerin iş yükünün arttığını dile getiren Karadeniz dergilerin taranma problemine de dikkat çekerek dizinlerde taranmayan dergilerin daha az puan getirmesi sebebiyle yayın bulmakta güçlük çektiklerini de sözlerine ekledi.

Dergipark'ın kuruluşunun olumlu bir gelişme olduğunu, hızlı ve şeffaf bir süreci mümkün kıldığını ve editöryal ekibin işini kolaylaştırdığını ifade eden Karadeniz'e göre Dergipark'ın yenilik ve tavsiyelere açık olması da süreçlerin rahat işlemesi bakımında son derece olumlu bir durum. Ancak Dergipark'ın editöre fazla inisiyatif verdiğini düşünen Karadeniz, sistemin, editörü vicdanıyla daha az baş başa bırakacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini ifade etti. Ayrıca editörlük ve hakemliğin karşılığının olmamasının teşvik edici olmaktan uzak olduğunu belirtti.

Tr Dizin'in şartları gereği tek editörlü dergilerden bir editöryal ekibin görev yaptığı dergilere geçişi sağlamasını olumlu bir gelişme olarak nitelendirirken bazı kaliteli dergilerin Tr Dizin şartlarını karşılamadığı için düşük puanlandırılması, tam aksine bazı yağmacı dergilerin kriterleri karşıladığı için Tr Dizin'de yer alarak yüksek puanlandırılmasının olumsuz bir durum olduğunu belirtti. Yine benzer şekilde geçmişte Tr Dizin'e kabul edilen dergilerin daha sonra kabul edilen dergilere göre pek çok şartı sağlamadığını ve geçmişe dönük bir denetlemenin olmadığını dile getirdi.

Editöryal ekibin sıkıntılarına da değinen Karadeniz bazı çözüm önerileri de sundu. Özellikle yayın hayatına yeni başlayan ve henüz indekslerde taranmayan dergilerin makale bulmakta zorlandıklarını, bunun aşılması ve yeni dergilerin teşvik edilmesi için doçentlik kriterlerine yeni kurulan dergilerde yayın yapma şartı getirilebileceği önerisinde bulundu. Bir başka problemi, puan ihtiyacı olan akademisyenlerin makale

henüz yayınlanmadan kabul yazı istemeleri ve bazı durumlarda editöre baskı yapmaları olarak tanımlayan Karadeniz bu problemin çözümü için Dergipark'ın kabul yazısı için bir buton koyabileceğini ve sistemin ancak makale yayın aşamasına geçtikten sonra kabul yazısı verecek şekilde düzenlenebileceği önerisini yaptı. Son olarak editörün inisiyatifini sınırlandırmak adına Dergipark'a kayıtlı hakemlerin uzmanlık alanlarına göre hakemlik yapmalarını sağlayacak bir sistem kurulması teklifinde bulundu.

Üç tür hakem tipolojisi vardır; toptancılar, teferruatçılar, mutavassıtlar

“*Hakemlik*” başlıklı ikinci oturumun başkanlığını Prof. Dr. Sabahat Deniz üstlenirken ilk tebliğci olan Prof. Dr. Fatih Köksal “*Hakemlik Ama Nasıl?*” başlıklı tebliğini sundu. Hakemliğin, dergi yayıncılığının en önemli unsurlarından olduğunu vurgulayan Köksal bir akademik metnin gerçekten ne derecede yazarına ait olduğu sorusunu gündeme getirerek bir hakemin metne ne derecede müdahale edeceğinin asgari ve azami sınırlarının tartışılması gerektiğini ifade etti. Hakemleri, hakemlik yapma şekline göre üç kategoriye ayıran Köksal ilk kategori olarak belirttiği “toptancılar” başlığında yer alan hakemleri; makaleyi özensizce okuyarak veya neredeyse hiç okumadan görüş bildiren hakemler olarak nitelendirdi. Toptancıların da ikiye ayrıldığını ve “toptan kabulcüler” veya “sırt sıvazlayanlar” ile “toptan retçiler” veya “çatık kaşlılar” olarak isimlendirdiğini belirterek bu tip hakemlerin, hakem formunda yer alan hazır soruları birer sığınak olarak kullandığını, dolayısıyla metne hiçbir katkı sunmadıklarını ifade etti. “Teferruatçılar” olarak isimlendirdiği ikinci kategoride yer alan hakemlerin ise en küçük ayrıntılardan en genel yorumlara kadar akla gelen veya gelmeyen her konuda görüş bildiren özellikte olduğunu ifade etti. Üçüncü kategoride yer alan hakemleri “mutavassıtlar” veya “orta yolcular” olarak isimlendiren Köksal, bu tip hakemlerin makalenin genel durumuna bakarak makul karar veren ve kararlarını mutlaka gerekçelendiren hakemler olduklarını belirtti. Peşin hükümlü olmayan, gereken yerlere müdahale eden, çok fazla ayrıntıya girmeyen bu hakem tipi ideal hakemliğe yakın bir kategori oluşturmaktadır. Köksal ideal hakemliğin unsurlarını şu şekilde sıralayarak sunumunu tamamladı;

1. Hakem raporunu zamanında gönderen ve süreç içerisinde editör ile sorumlu bir iletişim içerisinde olan,
2. Metni tamamen okuyan,

3. Düzeltme, ekleme, çıkarma ve kaynak verme gibi teklif ve tavsiyelerini metin üzerinde belirten, kararlarını gerekçelendiren,
4. Yazara yönelik eleştirilerini akademik bir üslup ve nezaket içerisinde gerçekleştiren,
5. Metne ne kayıtsız kalarak katkı sunmaktan kaçınan ne de fazlasıyla müdahale ederek yazara ortak olan,
6. yayın etiğine özen gösteren ve intihal, mükerrer yayın, dilimleme gibi yayın etiği ihlalleri konusunda editörü uyaran,
7. hakemliğin gizliliği ilkesini hem yayın sürecinde hem de sonrasında muhafaza eden.

Hakemliğin bir karşılığı yok, hakemliğin teşvik edilmesi lazım.

İkinci oturumun ikinci tebliği olan “*Türkiye’de Sosyal Bilimler Alanında Akademik Dergi Çıkarmanın Zorluklarına Dair*” Prof. Dr. Mehmet Aça tarafından sunuldu. Türkiye’de akademik dergilerin editöryal ekibinin genellikle akademisyenlerden oluştuğunu ve akademisyenlerin yoğun iş temposunun yanında dergi süreçlerini de takip etmek durumunda olmalarının zorluklarını vurgulayan Aça editörlüğün tamamen özveriye dayalı bir iş olduğunun fark edilmesi gerektiğini ifade ederek sözlerine başladı. Hakemliğin de tıpkı editörlük gibi karşılıksız bir iş olduğunu, akademik teşvikte veya doçentlik kriterlerinde puanı bulunmadığını hatırlatarak hakemliğin teşvik edilmesi gerektiğini ifade etti.

Aça’nın sunumundaki bir diğer konu başlığı sahadan veri toplayan makalelere etik kurul raporunun zorunlu hale getirilmesi oldu. Etik kurul raporu almanın oldukça meşakkatli bir süreç olduğunu adım adım anlatan Aça iş yükünün artması, etik kurulun tarafsızlığının problem olabilmesi, etik kurulda her alandan uzman akademisyenlerin bulunamama sıkıntısı, sahadan veri elde etmenin zorluğu ve uzayan prosedürlerin meydana getireceği zaman kayıpları gibi hususları hatırlatarak makaleler için istenen süreçlerin bilimsel araştırma projelerinden daha kolay olması gerektiğini ifade etti.

Sunumunda editörlerin yaşadığı sıkıntılara da değinen Aça editörlere yapılan etik dışı baskılar ile editörlüğün potansiyel bir yağmacı dergicilik olarak algılanmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirdi. Tüm dergilerin Dergipark’ta yayınlanmasının zorunlu

hale getirilmesi ve Ulakbim'e hesap verir konumda olması önerisi getirerek önceki sunumlarda da ifade edilen yeni dergilere destek verilmesi gerektiğinin altını çizdi.

Eğer doğru olan görelî ise herhangi bir indeksin taradığı bakış açısı neden nesnel olarak kabul edilsin ki?

Öğleden sonra aynı zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilen üçüncü oturum Ömer Lütfi Mete Salonu'nda, dördüncü oturum ise Durmuş Hocoğlu Salonu'nda düzenlendi. "Dizin-Değerlendirme" başlığı altında gerçekleştirilen üçüncü oturumun başkanlığını Doç. Dr. Recep Ahıskalı üstlenirken ilk tebliği "Çağdaş İndekslerin Muhafazakarlığı" başlığıyla Prof. Dr. Ömer Say sundu. İndekslere bilginin tekelleşmesi bağlamında eleştiri getiren Say indekslerin kapitalizm ile iç içe olduğunu vurgulayarak sunumuna başladı. İndekslerin, faaliyet gösterdikleri bilgi üretimi alanını kapitalist bir mantıkla bir pazar olarak gördüklerini, veri tabanlarını çeşitli kurum ve kuruluşlara satan ticari kuruluşlar olduklarının gözden kaçırılmaması gerektiğini ifade ederek en büyük pazarın İngilizce eğitim veren ülkeler olması hasebiyle İngilizce yayınların daha fazla indekslendiğini belirtti. İndeksler açısından bakıldığında bir meta olarak pazarlanacak olan verinin değer kazanması aldığı atıfla doğru orantılı olduğu için bilginin gerçek değerinin görünmez kılındığını ifade eden Say, sunumuna bilgi felsefesi çerçevesinde kısa bir tarihsel hatırlatma ile devam ederek sözlerini şöyle tamamladı:

Bilgiye bakış açımız her zaman belirli bir grubun bakış açısını yansıtır. Bilimsel bilgiyi üreten kurum ve kuruluşlarda doğrunun nesnel olduğu şeklinde örtük bir kabul vardır. Eğer doğru görelî ise herhangi bir indeksin taradığı bakış açısı neden nesnel olarak kabul edilsin? A indeksinde taranan şeyler nasıl oluyor da B indeksinde tarananlardan daha kaliteli olarak kabul ediliyor? Kapitalizm ile iç içe olan indeksler her zaman belirli bir grubu belirli bir bakış açısını belirli bir düşünceyi öne çıkaran bir özellik taşıyor.

"Akademik Değerlendirmede Oryantalist ve Sömürgeci Unsurların Dikkate Alınması" başlıklı tebliğiyle ikinci sunumu yapan Prof. Dr. Alaeddin Yalçınkaya bir önceki sunumda Prof. Dr. Ömer Say'ın temellendirdiği, bilginin tekelleşmesi meselesini sömürge aydını kompleksi üzerinden örneklendirerek açmış oldu. Akademisyenlerin özellikle bazı kelime ve terimleri farkında olarak veya olmayarak Batılı sömürgeci zihniyetin inşa ettiği söylem alanlarından alarak kullandığını ve herhangi bir filtreye tabi tutmadığını ifade eden Yalçınkaya Batılı indekslerin sömürge aydınınının düşüncesini belirleme noktasında ne kadar etkili olabildiğini ifade etti.

Bilgi güçtür, Türkiye'nin milli indekslere ihtiyacı var.

Üçüncü oturumun üçüncü sunumunu “*Türkiye’deki Dergilerin Impact Hesaplaması*” başlıklı tebliği ile Doç. Dr. Serdar Yavuz gerçekleştirdi. Türkiye’nin ilk yerli sosyal bilimler atıf dizini olan SOBİAD’ın kurucusu olan Yavuz, sunumuna, sosyal bilimler alanındaki standartlaşma sorunundan bahsederek başladı. SOBİAD’ı ilk kurduklarında başvuru yapan dergilerin 84 farklı kaynakça gösterim sistemi kullandıklarını ifade ederek bu karmaşanın yarattığı sorunları vurguladı. Önceki konuşmacıların üzerinde durmuş oldukları bilginin tekelleşmesi meselesine doğrudan değinmemiş olsa da SOBİAD’ı milli bir indeks oluşturma gayesiyle kurduklarını ve uluslararası standartlara ulaştırmak istediklerini belirtti. Sunumunun devamında teknik bir konu olan etki faktörünün öneminden ve nasıl hesaplandığından bahseden Yavuz etki faktörünün bir veri tabanında taranan dergilerde yayınlanan makalelerin aldığı atıf durumu ile ilgili sayısal bir veri olduğunu söyledi. Sosyal bilimlerde atıf almanın önemini vurgulayarak fazla uzun veya birden fazla ismi olan dergilerin indekslerde taranma ve görünür olma noktasında sorunlar yaşadığını ifade etti. Sunum süresi dolan Yavuz tebliğinin eksik kalan kısımlarını değerlendirme oturumunda tamamlayarak bilginin güç olduğunu, büyük devletlerin belirli alanlarda indeksleri olduğunu ifade etti. ABD’nin Web of Science, AB’nin Scopus ve İngiltere’nin British Education gibi indekslere sahip olduğunu belirterek Türkiye’nin bu alandaki eksikliğini SOBİAD ile doldurmaya çalıştıklarını söyledi. Türkçe yayınların uluslararası literatürde oldukça az karşılık bulduğunu belirterek İngilizce yayınlara veya genişletilmiş İngilizce özet uygulamasına daha fazla yer verilmesi gerektiğine bibliometrik analiz yönteminin yayınları doğru tarayabilmesi için de makale başlığı, özet ve anahtar kelimelere çok dikkat edilmesi gerektiğine değindi.

Bir ölçü hedef haline geldiğinde iyi bir ölçü olmaktan çıkar.

Üçüncü oturumun son tebliğini Arş. Gör. Enes Vural “*İlahiyat Dergileri Bağlamında Akademik Dergicilikte Dizinlenme Sürecine Dair İzlenimler*” başlığıyla sundu. Türkiye’de ilahiyat dergilerinin daha çok İsam, SOBİAD, Tr Dizin, İndeks İslamicus, Web of Science ve ESCI gibi indekslerde tarandığını belirten Vural 100 civarında ilahiyat dergisinin 48’inin Tr Dizin’de 11’inin ise uluslararası indekslerde tarandığını ifade ederek bu sayının her yıl artış içerisinde olduğunu söyledi.

Genel olarak sosyal bilimler alanındaki dergilerin dizinlenmesine ilişkin olumlu ve olumsuz izlenimleri olduğunu belirterek indekslerin belirlediği taranma koşullarının dergilerin kalitesini artırmada olumlu bir katkı sağladığını ifade etti. Açık yayın politikası, yayın takvimine riayet, editör kurulunun dengeli dağılımı, Orcid ID ve Doi gibi standartlaşmaya yönelik unsurlar ve nitelikli çift taraflı kör hakemlik uygulamaları gibi hususların dergilerin kalitesini artırıcı etkiye sahip olduğunu belirtti. İndekslere ilişkin olumsuz değerlendirmelerin indekslerde taranmayan dergiler için geçerli olduğunu vurgulayan Vural, dergilere Tr Dizin’de yer almadan önce az sayıda ve niteliği nispeten daha düşük makalelerin gönderildiğini ifade etti. Bu duruma bir örnek olarak Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi’ne ait bir istatistiği paylaşarak Tr Dizin önceki iki sayıda 11, Tr Dizin’e kabul sonrası ilk iki sayıda 29 makale yayınlandığını belirtti. Yine bu durumla ilişkili olan bir başka sorunu ısmarlama makale olarak gösteren Vural, doçentlik kriterleri sebebiyle makale bulmakta güçlük çeken editörlerin tanıdıkları meslektaşlarından makale istediklerini ve bunun da hakemlik süreçlerine zarar verebildiğini sözlerine ekledi. Hatta bu sürecin devamında, derginin indekslere kabul edilmesi sonrasında bu defa yazarların makale yayınlattırmak için ricacı olmalarını bir başka etik problem olarak ifade etti. Son olarak dizinlenme ile ilişkili bir sorun olan zoraki atıf veya atıf manipülasyonu meselesine dikkat çekti. Kardeş dergiler olarak ifade edilen dergilerin bir birlerine atıf yaptırılmalarını veya yazarın, derginin önceki sayılarına atıf yapmaya zorlanmasını eleştirerek “bir ölçü hedef haline geldiğinde iyi bir ölçü olmaktan çıkar” cümlesiyle sözlerine son verdi.

Çalmayı önlemenin en iyi yolu nitelikli insan yetiştirmektir.

Dördüncü ve son oturum Prof. Dr. Davut Hut başkanlığında, “*Sosyal Bilimler Dergilerinin Durumu/İntihal*” başlığı altında gerçekleştirildi. İlk tebliğ olan “*Diğerinin Nesnesi Benimdir: İntihal Üzerine...*” başlıklı tebliği Doç. Dr. Emine Dengeç tarafından sunuldu. İntihalin gerek tez yazımında gerekse dergicilik alanında ciddi bir etik sorun olduğunu ifade eden Dengeç intihal türlerini genel olarak kasıtlı ve kasıtsız intihal olarak sınıflandırarak detaylandırdı. İntihali önleme adına geliştirilen çeşitli programların caydırıcı etkisini önemseyemediğini belirten tebliğci bu programların zaman zaman yetersiz kalmasından ve programların açıklarından da bahsederek çalmanın yeni yollarının bir şekilde bulunduğunu ifade etti. İntihali önlemenin asıl ve en etkili yolunun lisansüstü öğrencilerine tarih felsefesi, bilim felsefesi, araştırma yöntemleri gibi derslerin verilmesi

ve ön plana çıkartılması gerektiğini belirtti. Yaratıcılık kabiliyeti kazanan kişinin çalmaya tenezzül etmeyeceğini vurgulayarak akademik etik meselesinin içselleştirilmesi gerektiğini söyleyerek sözlerini tamamladı.

Hakemin gizliliği önemli bir etik meseledir.

Dördüncü oturumun ikinci sunumunu “*Bir Editör Gözüyle Akademik Yayıncılıkta Hakemlik Süreci*” başlıklı tebliği ile gerçekleştiren Prof. Dr. Ahmet Tanyıldız, ikinci oturumda sunum yapan Prof. Dr. Fatih Köksal gibi hakem tiplerini sınıflandırma yoluna gitti. Köksal’dan biraz farklı olarak Tanyıldız, hakemleri; teknik hakemler, onay makamı hakemler, dil ve imla hakemleri ve has hakemler olarak sınıflandırdı. Yalnızca şekil açısından inceleme yapan hakemleri teknik hakemler olarak nitelendirerek bunun esasında editörlük sürecinin bir parçası olması gerektiğini ifade etti. Onay makamı hakemlerin makaleleri neredeyse hiç okumadan hemen kabul ettiklerini, dil ve imla hakemlerinin ise yalnızca metindeki imla hatalarıyla ilgilendiklerini belirten Tanyıldız ideal hakemlik olarak nitelendirdiği has hakemleri ise makalenin problemi, kapsamı, yöntemi gibi temel noktalar üzerinden değerlendirme yapan hakemler olduğunu söyledi.

Akademik dergiciliğin en önemli aşamalarından biri olan hakemlik sürecinin vazgeçilmez ilkelerinden biri olan hakemin gizliliği meselesine de değinen Tanyıldız bazı dergilerin makale gönderme aşamasında yazarlardan hakem ismi talep etmelerini ve Dergipark’ta yer alan “hakem öner” butonunu eleştirdi. Hakemliğin bir angarya olarak algılanmasının başka bir sorun olduğunu ifade ederek hakemlik için akademik teşvik, puanlama veya ücretli hakemlik gibi çözümlerin tartışılması gerektiğini belirtti. İlk oturumda Arş. Gör. İrfan Karadeniz’in de bir öneri olarak dile getirmiş olduğu, Dergipark’ta hakemlerin alanlarına göre ayrılmasına yönelik düzenleme önerisini Tanyıldız da yineledi. Son olarak editörlerin önemli sorunlarını arasında olan yazar-hakem kavgasına değinen Tanyıldız zaman zaman hakemlerin sert üslubunun yazarları rencide edebildiğini bu sebeple editöre önemli bir görev düştüğünü hatırlattı.

“*Uluslararası Bilimsel Nitelikte Dergi Yayıncılığında Türk Akademik Dergilerinin Konumu: Sosyal Bilimler Alan Örneği*” başlıklı tebliği ile son konuşmacı olan Doç. Dr. Ahmet Koçak akademik dergi çıkarmanın bir yük olduğunu belirterek sunumuna başladı. Bir derginin uluslararası niteliğe taşınmasının zorluğunu kendi tecrübelerinden örneklerle anlatan Koçak bu süreçte danışma kurulunun oluşturulmasından, editöryal ekibin

teşkiline, hakemlik süreçlerinden intihal meselesine kadar pek çok farklı unsurun süreci etkilediğini belirtti. Nitelikli uluslararası bir dergi olabilmek için farklı ülkelerden akademisyenlerin danışma kurulunda yer alması gerektiğini söyleyerek bazen danışma kuruluna yazılan isimlerin bundan haberinin bile olmadığını, dolayısıyla bununda etik bir problem olduğunu ifade etti. Bir başka etik sorun olarak intihal meselesine de değinen Koçak önceki tebliğcilerin de vurgulamış olduğu hakemlik müessesesinin teşvik edilmesi gerektiğini belirterek sözlerini bitirdi.

Sosyal Bilimlerde Akademik Dergiciliğin Meseleleri Çalıştayı'nın kapanış ve değerlendirme oturumu Prof. Dr. Nihat Öztoprak başkanlığında gerçekleşirken bu oturumun konuşmacıları Prof. Dr. Fatih Köksal, Prof. Dr. Ahmet Tanyıldız, Doç. Dr. Serdar Yavuz oldu. Konuşmacılar çalıştayın genel bir değerlendirmesini yaparken şu konular ön plana çıktı:

- Dergicilikte branşlaşmanın gerekli olduğu ve tematik dergilerin daha kolay indekslendiği,
- Hakemliğin yeniden akademik teşvik kapsamına alınması ve/veya akademik puanlamaya dahil edilmesi,
- Sipariş usulü tez ve makale yazan oluşumlara karşı ilgililerin önlemler alması,
- Doçentlik atama kriterlerinin sadece niceliğe önem veren yapısının değişmesi gerektiği,
- Ülke olarak milli indekslere sahip olmanın bilgi üzerinden hakimiyet anlamında çok önemli olduğu,
- Dergilerin uluslararası indekslerde yer almalarının önemi.

Sosyal Bilimlerde Akademik Dergiciliğin Meseleleri Çalıştayı Türkiye'de akademik bilgi üretiminin sorunlarına odaklanması açısından oldukça değerli bir bilimsel toplantı olmuştur. Akademik teşvik, doçentlik kriterleri, editörlerin sorunları, hakemliğin sorunları, paralı dergiler, sipariş usulü yayın hazırlatma, ulusal ve uluslararası indeksler, yeni kurulan dergilerin sorunları, nitelikli makale yazımı, intihal ve diğer etik sorunlar gibi akademik dergiciliğin pek çok cephesine dair meselenin konuşulduğu çalıştayda önemli çözüm önerilerinin de gündeme gelmesi çalıştayın değeri yükseltmiştir.